

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. IV. cap. 16. & seqq. de operum Justitia & bonitate

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

giè, ubi ea præsertim explicat Sanctus Doctor, quæ antehac in Explanatione Sermonis Domini in Monte scripsit, *Præcepta in hac vita compleri possunt, sicut completa esse in Apostolis credimus*, sequentem proponens interpretationem: *Sic accipiendum est, non, ut in Apostolis hic viventibus nullum Carnis motum arbitremur Spiritui repugnasse, sed hæcenus hic ista posse compleri, quatenus in Apostolis credimus esse completa, ea scilicet perfectionis humana mensurâ, quanta in hac vita potest esse perfectio. Non enim dictum est, ista in hac vita compleri possunt, nam completa esse in Apostolis credimus, sed ita dictum est, sicut completa esse in Apostolis credimus, ut ita compleantur, sicut in illis completa sunt, id est, perfectione quadam, cujus ista vitæ capax est &c.* Quæ postrema etiam conducunt ad ea melius intelligenda, quæ in superioribus possibilitatem Legis implendæ videri poterant apertius statuere.

NB.

CAPUT DECIMUM SEXTUM & seqq.

DE

Operum Justitia & bonitate.

Non multum differre hanc Quæstionem ab antecedente, sed potius unam dependere ab altera, nemo non videt. Si enim homo potest Legem operibus implere, per se constat, illa Legis opera oportere bona esse & Justitia gaudere. Quia verò placuit Bellarmino, entia præter necessitatem hic etiam multiplicare, nostrum non est, mutare ordinem, sed potius eundem porro observare. Quem verò ad modum hic quoque in confirmanda thesi ex Sacris literis nulla adhibuit Subsidia ex Augustino, ita ubi ex Patribus eam adstruere laboravit Bellarminus, Augustinum non prætermisit, *ita ex diversis Ejus Scriptis testimonia proferens in medium, suas iisdem pro more adponens glossas, quibus an illustraverit, an potius obscuraverit magis augustissimi Doctoris in hac Controversia mentem, ex sequenti patebit Examine.* Primum est excitato ante ultimo capite operis de Spiritu & litera, ubi sequentia leguntur: *Dici potest quedam Justitia minor, huic vita competens, qua iustus ex Fide vivit, quamvis à Domino peregrinus, & ideo per Fidem ambulans, nondum per Speciem. Non absurde dicitur etiam pertinere ad istam, ne peccet. Neque enim, si nondum potest esse tanta Dei delectio, quanta illi cognitioni plena perfectæque debetur, jam culpa depurandum est. Aliud enim est, totam nondum adsequi Charitatem, aliud, nullam sequi cupiditatem. Quam ob rem debet homo, quamvis longe minus amet Deum quam Eum potest amare conspectum, nihil tamen adpetere illicitum, sicut etiam in his, quæ sensibus corporis adjacent, potest oculus nullis delectari tenebris, quamvis non possit in fulgentissimi maluce desigi.* Bellarminus ita glossatur, Hoc loco fatetur quidem Augustinus, Justitiam nostram in hac vita minorem esse, quam futura sit in alia vita, disertis tamen adfirmat verbis, ad hanc etiam pertinere Justitiam, *ut non peccet.* & posse ac debere hominem nullam sequi cupiditatem. *Secundum est ex opere de Bono conjugali: Concupiscentia conjugalis generandi gratia non habet culpam, concupiscentia verò satanda, sed tamen cum Coniuge propter fidem thori, venialem habet culpam: adulterium verò sive fornicatio lethalem habet culpam. Et iterum, Continentia meriti est amplioris, reddere debitum conjugis, nullius est criminis; exigere ultra generandi necessitatem, culpa venialis; fornicari vel mœchari, criminis puniendi.* Bellarmini glossa hæc est, In his quatuor gradibus operum, quos distinguit Augustinus, adsignare debent adversarii discrimen aliquod, vel potius necessario confiteri, in primo & secundo nullum omnino peccatum esse, neque mortale ex sua natura, neque veniale per Misericordiam Dei. Nam si Continentia ab omni concubitu peccatum est mortale ex sua natura, & veniale per Misericordiam Dei, quid erit concubitus gignendi causa, nisi peccatum mortale ex omni parte? Et si concubitus gignendi causa peccatum est mortale ex omni parte, quid erit concubitus libidinis satandæ causa, nisi peccatum in Spiritum Sanctum, quod non remittitur, neque in hoc Seculo, neque in futuro? At, ita Bellarminus pergit, Augustinus hinc tertio gradui culpam, tribuit venialem secundo gradui nullam, primo gradui meritum ingens. Tantum interest inter Sententiam Augustini & Novatorum, scribit Bellarminus, *Tertium ex opere contra Julianum citasse contentus fuit Bellarminus, addens, Eum in locis pluribus aliis contendere,*

Hhh hh 2

opera

opera infidelium esse peccata, non quod non sint vel esse possint bona ex suo genere, sed quoniam desit illis intentio bona dirigendi opera illa ad verum DEUM, quem ignorant, cum Fidem non habeant. Igitur, quam Bellarminus nescit inde con- sequentiam, opera fidelium ex Augustini Sententia poterunt esse simpliciter & absolute bona. Nam si fidelium omnia quoque opera essent peccata & morte quidem digna, quorsum tantopere laborasset Augustinus, ut probaret, *opera infidelium esse peccata*.

Post hæc testimonia inter rationes, quibus bona Justorum opera non esse peccata, sed vere bona probatur, *prima* hæc est: Si omnia Justorum opera bona essent vitiosa atque corrupta, ita ut peccata mortalia ex sua natura dici deberent, id sine dubio vel ex innata Concupiscentia, vel ex defectu dilectionis DEI, vel ex admixtione peccatorum venialium nasceretur; illas enim causas adversarii solent reddere, cur opera ex suo genere bona, vel à DEO mandata, & bona intentione facta, peccata tamen mortalia esse contendunt. Ad nihil horum trium contaminare potest opera Justorum bona. Nam ipsa inprimis Concupiscentia non est peccatum, sed infirmitas, nisi consentiatur ei. Unde Augustinus in libro de Perfectione Justitiae & alibi sæpè repetit, *non oportere pro motibus Concupiscentie involuntariis ducere*, Dimittent nobis debita nostra. *Deinde* etiamsi peccatum esset, non semper tamen movetur, ut idem testatur Augustinus in opere contra Julianum; ac per hoc bona fieri possunt opera aliquando ex charitate, sine ulla cupiditatis admixtione. Charitatis autem defectus, quod videlicet nostra non faciamus opera tanto Dilectionis serore, quanto faciemus in Patria, defectus quidem est & culpa, sed peccatum non est, ut Augustinus docet in citato supra ultimo capite operis *de Spiritu & littera*. Unde etiam Charitas nostra, quamvis comparata ad Charitatem beatorum sit imperfecta, absolute tamen perfecta dici potest, ut eam post Apostolum Johannem adpellat Augustinus in opere *de Doctrina Christiana*, & de peccatorum meritis & remissione, & alibi. Admixtio denique peccatorum venialium veram non impedit Justitiam, tum quia non est necesse, ut in singulis operibus admisceatur peccatum veniale, ut ex Patribus est probatum, & ipsa docet Experientia; tum etiam quia peccatum veniale non est contrarium Charitati, nec propriè contra Legem, sed præter legem, ut supra diximus. Itaque quamvis Divina dicat Scriptura, *In multis offendimus omnes, & si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*, tamen absolute vocat homines quosdam Justos, sanctos, immaculatos, perfectos, quod nullo faceret modo, si peccatum veniale impediret Justitiam. Post aliqua utriusque Testamenti dicta ad hujus rei confirmationem laudata addit, Similia habet Augustinus in opere *de peccatorum meritis & remissione*, uti etiam contra duas Pelagianorum Epistolas ad Bonifacium.

His ita expositis progreditur Bellarminus, & insuper id etiam demonstrare fatagit, *opera bona non solum esse vere justa, sed etiam justificare*, producto inprimis loco ex Epistola Jacobi vexatissimo, in genere observans, Scopum Jacobi fuisse, demonstrare, non quæ sit vera Fides, sed Fidem veram atque Catholicam ad Salutem sine operibus non sufficere, & fidelem, qui benè operatur, in Justitia crescere, qui male operatur, Justitiam amittere, & fidem in eo mortuam otiosamque manere, laudato inprimis teste Augustino, qui in libro *de Fide & operibus* disertis adfirmat verbis, Scopum Epistolæ Jacobi, ut etiam Petri, Johannis & Judæ, dirigi adversus hæresin eorum tunc recens exortam, qui dicebant, Fidem sine operibus ad salutem sufficere. Verba Augustini hæc sunt, prouti citat Bellarminus: *Quoniam hæc opinio tunc fuerat exorta, alia Apostolica Epistola Petri, Johannis, Jacobi, Iudæ contra eam maxime dirigunt intentionem, ut vehementer adstruant, Fidem sine operibus nihil prodesse*. Postmodum Pauli Sententiam eum Jacobi quoad Fidei sine & cum operibus necessitatem ad Justificationem conciliare studens Bellarminus scribit & statuit, Paulum loqui de primâ Justificatione, qua homo fit justus ex impio, Jacobum de secunda, qua justus justior efficitur; & ideo rectè Paulum dicere, justificari hominem sine operibus, Jacobum verò, justificari ex operibus. Quemadmodum enim, inquit, nemo potest opere suo se ipsum procreare aut à Morte revocare, procreatus autem vel à morte revocatus ipse se comedendo & bibendo nutrit & auget; sic

sic etiam homo per peccatum mortuus non potest operum suorum merito se justificare, sed posteaquam iustus, à DEO factus est, potest rectè vivendo Justitiam in se alere & augere, ac ita operibus justificari. Ita dicit hæc conciliare loca Synodum Tridentinam, & multò antea *Augustinum*, citata præter locum modò indicatum, Præfatione in Psalmum trigésimum & primum, quia & aliis duobus Scriptis. Et quia de verbis Pauli majorem esse difficultatem putat, non deesse monet, qui existiment, Abrahamum tunc primum à peccatis fuisse justificatum, cum credidit Deo filium promittenti, & cum de Eo dictum est, *Credidit Abraham DEO, & reputatum est ei ad Iustitiam*. Addit, ita docere Anselmum, & eandem Sententiam indicare videri Augustinum in Præfatione laudata, exponentem hunc locum & scribentem: *Ergo ex Fide justificatus est Abraham, & si opera non præcesserunt, tamen secuta sunt*. Subjungit porro Bellarminus, Siquidem hæc opinio esset vera, nulla esset in Paulo difficultas. Cæterum dicere non audeam, Abrahamum non fuisse multò ante justificatum, quam de eo dictum sit, *Credidit Abraham Deo &c.* ideo etiam, quia idem confirmant Patres, & inter eos Augustinus in opere de *Civitate Dei*.

Nunc porrò suppeditat responsiones ad ea Scripturæ & Patrum testimonia, quibus utuntur Evangelici contra Bonorum operum perfectionem & omnimodam bonitatem. E Scripturæ Dictis secundum est, quod è Psalmo post centésimum & quadragesimum secundo vel secundum Ebræos tertio solet adduci, ubi Psaltes regius in actu Pœnitentiæ constitutus DEUM ita legitur adlocutus humiliter, *Non intres in iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Bellarminus in responsione dicit, triplicem hujus loci explicationem à Patribus indicari, primam esse Augustini in Commentario hujus loci, ubi dicit, hominem justificari non posse coram DEO, quoniam ex se nullam habeat Justitiam, sed si quam habeat, ex DEO habeat, Augustini verba sunt hæc: *Qui cum illo volunt intrare in iudicium, nisi qui ignorantes DEI Iustitiam, suam volunt constituere?* Sententia igitur Davidis hæc est, juxta Bellarminum & secundum primam hanc Explicationem, *Noli intres in iudicium cum servo tuo*, id est, Noli me judicare ex his, quæ ex me habeo; sic enim *non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*. Et ideo dixerat paulò ante, *In Veritate tua exaudi me in tua Iustitia*, id est, in Justitia, quam ut haberem, Tu dedisti. Secundam Expositionem esse dicit ejusdem Augustini in libro de Perfectione Justitiæ, ut & *Hieronimi & Gregorii*, referentium hunc locum ad peccata venialia, sine quibus in hac vita esse non possumus. Non autem sequitur, ita Bellarminus infert, ut omnia nostra opera sint peccata, etiamsi absque peccato vivere non possumus. Miscentur enim operibus bonis opera quædam mala, quæ tamen si levia & quotidiana sint, in Judicio DEI tamen non injustè puniuntur. Igitur Sententia Psalmi modo hoc secundo accepti hæc erit, *Non intres in iudicium cum servo tuo*, id est, non cupio tecum contendere, confiteor me peccatorem, & oro veniam; nam ego non solus, sed etiam omnis homo peccat aliquando, nec est ullus ita iustus, quin non aliquando labatur & erret. Tertiam Expositionem dicit esse aliorum quorundam Patrum, qui dicant, Sententiam Davidis esse, non posse hominem justificari, si comparetur ad DEUM, non, quod non sit in homine iusto vera Justitia, si consideretur absolute, sed quia tanta sit puritas & sublimitas Justitiæ DEI, ut omnis hominum & Angelorum Justitia cum eadem comparata videatur esse Injustitia, sicut Stellæ etiam clarissimæ sunt in se, coram sole tamen continuo tenebescunt. Atque hoc esse, scribit Bellarminus, quod in libro Jobi legatur, *Numquid homo comparatione DEI justificabitur?* Et iterum, *Verè scio, quod ita sit, & quod non justificabitur homo compositus DEO*. Quem locum tractantem Augustinum in libro ad orosium contra Priscillianistas & origenistas scribere: *In comparatione Iustitiæ DEI, si nec Sancti in Cælis Angeli dicantur esse iusti, non mihi videtur importuna esse Sententia; non quia ut hoc essent, à Iustitiâ sunt lapsi, sed quia facti sunt, & DEVS non sunt, tantumque spiritualis Luminis habere non possunt, quantum habet ille, à quo facti sunt. Ibi enim summa est Iustitia, ubi summa est Sapientia; & hoc DEVS est, de quo dictum est, soli DEO Sapienti: Et infra, Cujus participatione iusti sunt, ejus comparatione nec iusti sunt*. Quartum è Scripturæ Dictis est, quod apud Isajam extat, *Facti sumus omnes ut immundi, & quasi pannus menstruatus uni verse Iustitiæ nostræ*. Ubi quia Prophetæ loquitur ita generatim, ut omnes comprehendat homines, Bellarminus inter alia hoc etiam urget loco responsi, quos scripturæ mos sit, ut loquatur de multis, quasi

c. 12. quasi de omnibus, atque Augustinum in libro de *Veritate Ecclesie* hunc morem scripturæ diligenter observare. *Quintum* est ex oratione Dominica, in qua oramus quotidie, *Sanctificetur nomen tuum, fiat voluntas tua, & Dimittite nobis debita nostra*. Unde colligitur, nos omnes in omni opere nostro peccare, quoniam non petimus, quod habemus. Igitur semper in nobis polluitur nomen Domini, semperque sumus rebelles in omni opere Voluntati Divinæ, semper denique egenus, ut nobis peccata misericorditer remittantur. Bellarminus tripliciter respondet. *Primo*, non solum posse peti, quod non habemus, sed etiam conservationem & incrementum ejus, quod habemus; sic enim post Cyprianum explicare Augustinum in opere de Bono Perseverantiæ. *Deinde* illud, *Fiat voluntas tua*, dictos monere Patres, sic etiam intelligi posse, ut petamus infidelium conversionem, ut videlicet illi quoque, qui nomine terræ intelliguntur, Dei faciant voluntatem, sicut eam plerique faciunt fideles, qui nomine Cæli significantur. Illud *denique*, *Dimittite nobis debita nostra*, dicere nos non pro omni opere nostro, sed pro peccatis venialibus, quæ bonis operibus admiscuntur, Augustino iterum citato in testimonium ex libro de Perfectione Justitiæ scribente, non opus esse dicere, *Dimittite nobis debita nostra*, pro concupiscentiâ, quæ in nobis est, nisi motibus ejus voluntate consentiamus.

Tandem ad ea ex Augustino loca accedit, quæ contra operum omnimodam perfectionem solent adduci, quæ tria dicit esse Bellarminus præter ea, quæ in disputatione de Meritis Operum occurrunt libro sequenti. *Primus* ex opere Epistolæ, qui ita habet: *Plenissima Charitas quæ jam non possit auferri, quamdiu hic vivit homo, est in nemine. Quamdiu autem potest auferri, profecto illud, quod minus est, quam debet, ex vitio est, ex quo vitio non est justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet*. Huic alium similem esse dicit locum ex laudato proxime libro de Perfectione Justitiæ, ubi sic legitur: *Peccatum est, cum vel non est Charitas, quæ esse debet, vel minor est, quam debet*. Bellarminus respondet, Augustinum adpellare vitium & largo modo peccatum imperfectionem & defectum illum, qui in nobis est ratione concupiscentiæ, cujus vitii causâ nemo est, qui non aliquando peccet. Non esse autem imperfectionem illam peccatum propriè dictum, perspicuum esse tum ex ipso libro de Perfectione Justitiæ, ubi dicit Augustinus, non esse opus, pro concupiscentiâ carnis, contra quam spiritus concupiscit, dicere, *Dimittite nobis debita nostra*, tum ex opere de spiritu & litera, ubi disertis dicit verbis, non esse deputandum ad culpam, quod Charitas in hac vita non tanta sit, quanta erit in Patria. *Secundus* est ex Confessionum, *Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota eam discutias Misericordia*. Bellarminus respondet, Augustinum non dicere, laudabilia opera esse peccata, si remota discutiantur Misericordia. Imò in eodem loco eum separare opera bona Matris suæ, pro quibus Deo gratias agat, à peccatis, pro quibus à Deo veniam petat. Solum igitur dicere, vitam hominis laudabilem propter opera bona egerè Misericordia in Judicio Dei propter peccata saltem venialia, à quibus nemolibet inveniatur. *Tertius* ex opere contra duas Pelagianorum Epistolas: *Ex quo factum est, Virtutem, quæ est nunc in homine justo, hæc lenus nominari perfectam, ut ad ejus perfectionem pertineat etiam ipsius imperfectionis & in veritate cognitio, & in humilitate confessio*. Bellarminus respondet, Augustinum nihil aliud dicere, nisi Justitiam in hac vita imperfectam esse, si comparetur ad Justitiam vitæ beatæ, & hujus imperfectionis cognitionem & confessionem hoc tempore non parum esse necessariam, ne quis existimet, se esse, quod verè non est, ac ita se ipsum seducat. Nusquam autem in toto hoc libro Augustinum imperfectionem istam dicere peccatum esse, sed contra potius veram Justitiam & suo modo perfectam esse eum confirmare, sic in fine capituli scribentem: *Justitiam secundum quam justus vivit ex Fide, quoniam per Spiritum Gratia homini ex Deo est, vera est Justitia; quæ licet non immeritò in aliquibus justis pro vitæ hujus capacitate, dicitur perfecta, parva tamen est ad illam magnam, quam capit equalitas Angelorum. Quam qui nondum habebat, & propter illam, quæ inerat, perfectum, & propter istam, quæ adhuc deerat, imperfectum se esse dicebat. Sed plane minor ita Justitia facit Meritum, major illa sit premium; unde qui istam non sequitur, illam non adsequitur*. Bellarminus ad hæc subjungit, ex quibus evidenter adparet, Adversarios abuti Patrum autoritate ad imperitos simplicesque fallendos. Tam.

Tandem post sex diversa Gregorij M. testimonia, quæ itidem respondere laboravit Bellarminus, hæc Augustini verba ex libro de Correctione & Gratia quasi loco superponendi addidit: *Misericordia iusto Dei iudicio dabitur iustis, quoniam bonis operibus suis meruerunt, ut non sine Misericordia iudicarentur. Nam beati misericordes, quoniam ipsi Misericordiam consequuntur, ait Dominus. Et, iudicium sine Misericordia ei, qui non fecerit Misericordiam, inquit Jacobus.*

Hæc hæctenus à Bell. ad perfectionem iustitiam, ad bonitatem operum in Justificatis demonstrandam ex August. producta, ut sine omni ambage Examini subijciantur, de primo statim testimonio, quod in fine operis de *Spiritu & Litera* legitur, venit notandum, illud non probare, cuius gratia satis prolixè fuit adscriptum. Quamvis enim dicat Sanctus Doctor, *culpe non deputandum esse, si dilectio non sit perfecta*, nihil aliud dicit, quod præeunte Apostolo non Evangelici quoque dicant, loquentes nimirum de Justificatis per Fidem, vel secundum phrasin Paulinam de iis, *qui sunt in Christo Iesu*, ambulantes etiam ex obligatione Adoptionis non ad ductum carnis & delicias concupiscentiarum, sed inhabitantis boni & sancti Spiritus, Et cum dicit, ad statum Fidei etiam pertinere, *ne peccet*, debitum hominis iustificati exprimit, non verò id, quod præstare potest. Hinc expresse scribit, *debere eum nihil adpetere illiciti*, id est, omnibus contendere viribus, ut nullam sequatur cupiditatem; quamvis dicat, *ad illam immortalem vitam pertinere*. diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Secundum ex opere de bono conjugali ritè intellectum sententiæ Evangelicorum opponi non potest. Ut enim de vocabulo *Meriti* nunc non dicam, de cuius sensu ad Augustini & aliorum Ecclesiæ Doctorum mentem supra in Quæstione de *Fidei solitudine* est actum, & in sequenti Controversia iterato erit agendum; quæ de concubitu conjugali habet Augustinus, in antecedentibus ibidem satis clare explicavit, scribens: *Quicquid inter se conjugati immodestum, in verecundum, sordidum vengerunt, vitium est hominum, non culpa Nuptiarum.* Id si Bellarminus attendisset, ex evangelicorum scriptis insuper sibi in memoriam revocasset, eandem esse eorum in hac causa sententiam, quæ Augustini non opus habuisset, tot absurdas eis imputare consequentias, quæ nemini sano unquam venire poterunt in mentem. Quis enim dixit, aut quo consequentiarum nexu ex Evangelicorum hypothese poterit deduci, *Continentiam*, posito nimirum, esse eam ab omni unctionum lasciviarum flamma ex una, ex altera autem parte à Meriti singulari opinione liberam, *esse peccatum mortale*. Ubi præterea in scriptis Evangelicorum legitur, *Concubitus gignendi causa*, in se videlicet atque abstracto consideratum, sine intervenientibus post lapsum turpitudinibus, (de quibus tamen Augustinus ibidem bene notavit, quod non propter Nuptias admittantur, sed propter Nuptias ignoscantur) *esse peccatum mortale ex omni parte*? Figmenta hæc sunt cerebri Bellarminiani malè adfecti, quibus Evangelicorum sententiam, cum Augustiniana convenientem ex asse, voluit Lectori incauto prostitutam, ut habeat, quibuscum in tenebris dimicet. Tertium ex opere contra Julianum & alios operibus, tibi *opera infidelium esse peccata* docet, non bene explicatur, nec consequentia est legitima, quæ exinde necitur, quasi ex Augustini mente opera fidelium simpliciter & absolute bona sint, vel, uti Bellarminus scribit, *esse possint*. Nam alia planè ratio est fidelium, alia infidelium. Horum namque opera, utut videantur coram oculis hominum speciosa, ex omni genere causarum contrahunt aliquid vitii, ita, ut nulla plane sit ratio, cur Deo possint accepta. Illorum verò opera, quamvis non sint ex omni parte perfecta, remanentibus videlicet in illis, etiam post justificationis gratiam quibusdam ab Adamica hæreditate indecentium concupiscentiarum reliquiis, non tamen omninò ingrata sunt Deo, quia exhibentur à persona per Fidem reconciliata, ex instinctu inhabitantis boni Spiritus facta ad normam Legis præscriptæ, directa ad nominis Divini gloriam, utut ob imperfectionem nullius apud Deum meriti, quod in sequentibus docebitur.

Circa rationem *Primum*, qua fidelium opera ab omni imperfectione laborat liberare Bellarminus iteratò debet observari, quod in ejus etiam deductione alienam Evangelicis adscripserit mentem, quasi ipsa fidelium opera, quæ ob certos respectus dicuntur bona, statuunt mortalia esse peccata, quæ nequissima per-versio est, sententiæ eorum; qui tamen nihil aliud dicunt, quam, omni bono operi, quod homo etiam iustificatus ex adoptionis debito ad fidem demonstrandam facit, in hoc imperfectionis statu aliquid labis adherere, cuius causa non habeat,

quod gloriatur, sed potius coram tribunali Iudicis iustissimi se humiliet, ac peccatorum remissionem roget. Et quia fidelium opera, quæ vocantur bona, ex Evangelicorum mente vitari dicit vel ex innata concupiscentia, vel ex defectu dilectionis Dei, vel ex admixtione peccatorum venialium, qualia nimirum dicuntur non in se, sed in oculis gratiæ Dei considerata, ad singula habet Bellarminus, quod excipiat ex Augustino, ne vitium in bonis fidelium operibus adpareat. De Concupiscentia inquit, Augustinum in libro de *Perfectione Iustitiæ* & alibi sæpius repetere, non oportere hominem pro moribus Concupiscentiæ involuntariis dicere *Dimittite nobis debita nostra*. Verum si laudatum opus Augustini evolvanus, contrarium plane in eo legitur. Non licet omnia colligere ex eo loca, quæ veram huius in Oratione Dominica petitionis sensum exhibent, ne prolixitas nimia pariat fastidium. Sufficiat unus, qui possit esse instar omnium, sequentia suppeditans: *Iam olim contra superbos est clamatum*, Beatus, cui non imputavit Dominus peccatum, non enim imputat his, qui fideliter ei dicunt, *Dimittite nobis debita nostra*. Peccatum est autem, cum vel non est charitas, qua debet esse, vel minor est, quam debet; si hoc voluntate vitari possit, si non possit, quia si potest, præsens voluntas hoc facit, si autem non potest, præterita voluntas hoc fecit, & tamen potest vitari, non quando voluntas superba laudatur, sed quando humilis adjuvatur. Nota bene, Lector, Augustini verba, si non possit, nimirum vitare per Voluntatem, scilicet Concupiscentiam, quam dicit esse peccatum, etiam si vitari non possit omnino, quod contra Bellarminum hic observasse satis est. Quod ex opere contra Iulianum porro objicit Bellarminus, *Concupiscentiam in homine non semper moveri, nihil facit ad rem; sufficit semper inesse* quod Augustinus ibi monuit, scribens: *Actu manet, non quidem abstrahendo & illicitendo mentem, ejusque consensu concipiendo & pariendo peccata, sed mala, quibus mens resistit, desideria commovendo; ipse quippe motus actus est ejus, quamvis mente non consentiente desit effectus. Inest enim homini malum & præter istum actum, id est, præter hunc motum, unde surgit hic motus, quem dicimus desiderium*. De charitatis defectu, quod ex Augustini opere de *Spiritu & Litera* habet, eum non esse peccatum, jam dictum est, quo sensu id ex Sancti Doctoris mente veniat intelligendum. Est autem intolerabile additamentum, quo Patrem augustissimum dicit in opere de *Doctrina Christiana* charitatem fidelium in hac vita vocare *perfectam absolute*, cum tamen restrictio, quam supra jam observavimus, hic etiam legatur expressissimè verbis, quæ Bellarminum in ruborem dare potuissent, nisi dudum depudisset: *Perfectum*, inquit, *quantum in hac vita potest; nam in comparatione futura nullius iusti & sancti vita est perfecta*. Estne autem hoc dicere *perfectum absolute*? Judicet Lector æquus. In loco ex opere de *Peccatorum Meritis & Remissione*, uti Bellarminus citavit, nihil reperitur ad præsentem controversiam pertinens, ut adeo in numeris error videatur commissus. De admixtione verò peccatorum, ut vocat venialium quæ insuper addit, nominatim, non esse necessum, ut singulis operibus bonis admisceatur peccatum veniale, contra Evangelicos non est, ex quorum mente jam est indicatum, sufficere, quod ipsum opus bonum respectu huius vel illius circumstantiæ non sit ab omni parte perfectum, sed aliquo defectu laboret; sicuti suo loco rejecta est distinctio non admodum subtilis Bellarmini, per quam peccata, quæ dicit venialia, non contra, sed propter legem esse statuit. Et quem ad modum aperte vim facit scripturæ Bellarminus, scribens, *Eam homines quosdam absolute iustos, sanctos, perfectos, immaculatos vocare, ista eadem ratione aliam & alienam planè Augustino adscribit sententiam, quando cum similia docere affirmat*. Locus certe ex opere de *Peccatorum Meritis & Remissione*, qui forte idem est, ad quem paulò ante respexit, uti & proxime citatus, hanc absolutam perfectionem ignorat, ubi de Ijobo ab ipso met. Deo singulariter commentato hæc inter alia leguntur: *Verus Dei cultor erat, quippe suorum etiam peccatorum verax, humilisque confessor, abstinens se ab omni opere malo, mirum, si ab omni etiam verbo & cogitatu malo*. An hæc pertineant ad descriptionem perfectionis absoluta viderint ij quibus Bellarmini hypotheses placet defendere? Ita capite sequenti in genere scripsit: *Sunt in terra iusti, sunt magni, fortes, prudentes, continent, patientes, ipsi, misericordes, omnia mala temporalia propter iustitiam æquo tolerant animo*. Seu si verum est, imò, quia & etiam est, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmet ipsos decipimus; non

Refp. 15.

l. 1. c. 39.

l. 2. c. 12.

non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, non sunt sine peccato, nec quisquam eorum tam arroganter insanit, ut non sibi pro suis qualibuscunque peccatis oratione Dominicâ opus esse arbitretur. In proximè sequentibus ex Apostoli sententia indicat discrimen inter Christum & Sacerdotes in Testamento Veteri, quorum numero accenset Zachariam Johannis Baptistæ Patrem, egregio Probitatis Elogio celebratum, Christum nominans solum Principem Sacerdotum, qui non haberet necessitatem sicut illi, qui sacerdotum, principes dicebantur, sacrificium pro suis primum obferre peccatis quotidie &c. Post plura hanc in rem dicta, Paulo etiam vocato in testimonium, subjungit: *Tantum ergo longe est, ut propter illa, quibus laudantur, verba Zachariam & Elisabetham sine ullo credamus peccato perfectè à habuisse justitiam, ut nec ipsum met Apostolum ad ejusdem regule summitatem arbitremur fuisse perfectum &c.* Si non perfectam habuerunt justitiam, multò minus absolute perfectam, quidquid ex suo ingenio fingat Bellarminus, perfectionis absolutæ comendator superciliosus. In opere *contra duas Pelagianorum epistolas*, ad quod itidem Bellarminus provocat, iterum nulla fit mentio perfectionis absolutæ. Hæc Lib. 3. c. 2. quidem leguntur ibi, *Iustitia Legis in eis impletur, qui non secundum carnem ambulant, id est, secundum hominem Dei iustitiam ignorantem & suam constituere volentem, sed secundum Spiritum.* Verùm semper ex supra citatis repetendum venit, Augustinum talem intellexisse impletionem & perfectionem, qualis in hanc vitam cadit, quam nulli dixit absolutam Augustinus, nec etiam dicere potuit, nisi propriis hypothecibus contradicens.

Nunc ubi plus ultra progreditur Bellarminus, demonstrare laborans, opera bona non solum esse verè justa, sed etiam justificare, laudata Augustini ad testimonium Jacobi communiter adduci solitum ex libro de Fide & Operibus authoritate, prolixiori non opus est responso, quod ex Hülsemanni Harmonia Paulino Jacobæa sufficiens datum est non dudum ante, cum de Bonorum operum necessitate fuit actum, utpotè ad cuius confirmationem Bellarminus eodem usus est argumento, unde repetendum erit. Ad dimus saltim, ut porrò contra Bellarminum ostendatur, scopum Jacobi fuisse, Fidei veritatem docere, non ei aliud medium ad Justificationem & Salutem adjungere, quæ idem S. Doct. in eodem opere de Fidei justo & salvificæ qualitate notanter monuit: *Non Fides Dæmonum, inquit; cum & ipsi credant & contremiscant, & Filium Dei confiteantur Iesum, accipi potest in fundamentum. Quare? Nisi quia non est fides, quæ operatur per dilectionem, sed exprimitur per timorem. Fides itaque Christi, Fides Gratiæ Christiana, id est, ea Fides, quæ per dilectionem operatur, posita in fundamento, perire neminem permittit.* Neque aliter Jacobi mentem Paulo consentaneam expressit in laudata ad Palmum trigésimum & primum præfatione, ubi inculcatam à Bellarmino distinctionem inter Justificationem primam & secundam, eo videlicet sensu, qui communiter apud Doctores Papæos obtinet, etiam si quis lucerna Diogenis utatur, invenire non licet, quasi videlicet de illa Paulus egerit, quod Bellarminus vult, de hac autem Jacobus; Augustino in eâ constanter manente sententia, utrumque Apostolum de una eademque per Fidem justificatione, quamvis diverso erga Deum & hominem respectu egisse, illo nimirum describente Justificationem, quatenus homo coram Deo per Fidem ex injusto fit justus, hoc autem requirente, ut homo, qui se gloriatur fidelem & justificatum, coram hominibus etiam ostendat Fidem, per quam sit justificatus, videlicet non mortuam, hypocriticam & dæmoniacæ similem, sed veram, vivam & per opera charitatis coram hominibus quoque adprobatam. Equidem, non nescius sum, esse scriptorem quendam Calvinianum, qui scripto peculiari hanc rationem Augustinianam conciliandi Paulum & Jacobum ante hoc Decennium improbavit & utilioribus voluit persuasum, aliam faciliorem & magis expeditam prodidit, Paulum perfectè justum, Jacobum certo quodam modo justum hominem descripsisse statuens. Sed præsentis instituti scopus non patitur prolixè in hujus novæ conciliationis fundamenta inquirere, quod alia forsitan occasione cum Deo poterit commodius expediti; sufficiat nunc ostendisse, malè Bellarminum in duplicis justificationis propugnatione ad Aug. authoritatem provocare, cui in mentè distinctio hæc sensu videlicet Papæo, quod semper notandū est, venit nunquā. In laudato certè loco nihil loquitur, quod eò trahi possit comòdè, imò potius ea scripsit ibi S. Doct., quæ ad Evangelicorum pertinent sententiam quam maximè. Objecit nimirum sibi met ipsi quorundam male sanorum verba, *Quia ex Fide, non ex operibus Abraham justificatus est, faciam ergo, quidquid*

cap. 16.

quicquid volo, quia etsi bona non habuero opera, sed tantum credidero in Deum, deputabitur mihi ad iustitiam. Respondeo, inquit Doctor augustissimus, tanquam contra Apostolum, & dico de ipso Abraham, quod invenimus etiam in Epistola aliterius Apostoli, qui volebat homines corrigere, qui male istum intellexerant Apostolum. Iacobus enim in Epistola contra eos, qui volebant bene operari, de sola fide presumentes, ipsius Abraham opera commendavit, cuius Fidem Paulus. Et Apostoli non sibi sunt adversi. Dicit autem opus notum omnibus, Abraham filium Deo obtulit immolandum. Magnum opus, sed ex Fide. Laudo super edificationem operis, sed video fundamentum Fidei. Laudo fructum operis boni, sed agnosco radicem in Fide. Si enim hoc prater Fidem rectam faceret Abraham, nihil illi prodesset, qualecunque opus illud esset. Rursus, si sic fidem teneret Abraham, ut cum Deus ei imperaret immolandum sibi filium obferre, diceret apud semetipsum, non facio, & tamen credo, quia me etiam iussa contemnentem liberat Deus, fides sine operibus esset mortua, & tanquam radix sine fructu sterilis ac arida remaneret. Hæc tibi de consensu Pauli & Iacobi habet Augustinus. Quæro autem te, Lector optime, an Bellarmino potuerit in mentem venire, sanctum Doctorem hæc verbis discrimen à se jactatum inter justificationem primam & secundam, prout nimirum Papæ Doctores intelligunt & aliis inculcant, indigitasse, atque hanc rationem conciliandi Apostolos suppeditasse. Id certe si Bellarminus credidisset, nullum est dubium, quin ipsa adscripsisset verba. Dum verò ea vidit minus huc in servientia, contentus fuit locum citasse, de plerisque Lectoribus persuadens sibi, eos vix operam impensuros, ut evolant Augustinum, quæ fraude non pia cum Lectores sæpius seduxisse, hæc tamen non semel est observatum. Idem dicitur potest atque debet de cæteris citationibus, quibus operam Lectoris studiosi fatigavit Bellarminus, sed & simul impudentiam novo exhibuit documento. Nam in laudato opere de octo Questionibus Dulcitij, & quidem in responso ad primam Questionem, iteratò provocavit ad librum de Fide & Operibus, ex quo jam ostensum est, Augustinum in ostendenda Apostolorum harmonia ab Evangelicis non dissentire, hæc insuper addens, quæ ex abundanti hic omninò legi merentur: *Scriptura testatur apertissime, nihil prodesse Fidem, nisi eam, quam definiit Apostolus, id est, quæ per dilectionem operatur sine operibus autem salvare non posse. Absolutè autem est dictum & aperte, Quid prodest, si dicat quis, se Fidem habere, opera autem non habeat, numquid poterit & Fides salvare eum.* Et post aliqua *Fundamentum Christi est in structura sapientia architecti, hæc expositione non indiget, aperte enim est dictum.* Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. *Si autem Christus, procul dubio Fides Christi per Fidem quippe habitat Christus in cordibus nostris; sententiam dicit Apostolus. Porro si Fides Christi, utique illa, quam definiit Apostolus &c.* Sequuntur ea, quæ paulò ante ex ipso de Fide & Operibus libro de differentia fidei Dæmoniacæ & salvificæ sunt adducta, de constantia Patris augustissimi in hæc etiam Questionem sufficiens testimonium exhibentia. Sed neque aliter docuit Augustinus in opere *Questionum octoginta & trium*, quod ibidem Lectori commendavit Bellarminus, verum absque verborum textu, quæ hic omninò sunt adponenda, ut Citatoris fraus porro in apertam producatur lucem: *Qui putant, scribit, Iacobi sententiam sententia Pauli contrariam esse, possunt arbitrari, ipsum etiam Paulum sibi esse contrarium, quia alio dicit loco, Non auditores Legis iusti sunt apud Deum, sed factores Legis justificantur.* Et postquam alia huic similia ex diversis Pauli Epistolis adduxit loca, hæc subiunxit: *Quibus sententiis manifestè docet Apostolus, non eos præterito opere bono ad Fidei justificationem pervenisse, nec eorum meritis istam esse Gratiam datam &c.* Et multis omninò locis idem Apostolus satis aperte prædicat, rectè vivendum omnibus, qui in Christum crediderunt, ne perveniant ad pœnas. Iterum post aliqua, *Non sunt sibi contraria duorum Apostolorum sententiæ, cum dicit unus, justificari hominem per Fidem sine operibus; & alius dicit, esse inanem sine operibus Fidem, quia ille dicit de operibus, quæ Fidem præcedunt, iste de his, quæ Fidem sequuntur.* Eadem ferè in antecedentibus ad utrumque usque Apostoli consensum graviter inculcavit, quæ dum Bell. ad duplicem suam justificationem traxit, Fidem sine præviis operibus primæ, cum sequentibus verò operibus secundæ adscribens, oppidò fallitur, quia Augustinus in hoc & cæteris operibus, ad quæ hæc tamen Lectorem ablegavit Bellarminus, nullam ne levissimam fecit duplicis huius justificationis mentionem, hoc saltim ex mente Apostoli utriusque instantè urgentis, quod homo sine omni operum præcedaneorum merito ex merâ Dei Gratia per Fidem in Christum Mediatorem justificatus, nihi hoc Beneficium velit amittere, seque-

Quæst. 76.

conf. Hülsem. contra Grot. §. 100.

sequemur ipsam Beatitudinem æternam ejusdem Christi satisfactione partam & fidelibus promissa privare, teneatur Fidem operibus Christianæ charitatis erga proximum ostendere, & reipsa demonstrare, eam non esse mortuam, sed vivam, arborem videlicet ex fructibus comprobata. Quæ præterea ad Apostoli, vel potius Moïsis de Abrahamo verba, *Credidit Deo, & reputatum est ei ad justitiam*, ex Augustino habet Bellarminus, ut ostendat, Abraham ante quam hoc de eo dictum sit, fuisse justificatum, Evangelicis non obsunt, nisi, quando hoc de eo dictum est, velit intellectum de Justificatione *secunda*, id est, uti eam describit, per Fidem cum operibus, quâ Abrahamus ex justo factus sit magis justus vel justior, quod neq; Paulus, neq; Moïses, nec Augustinus, etiam dixit, Justificationem quoq; *secundam*, sit latiori significatu eam ita licet adpellare, rectius autem justificationis continuationem vocamus, itidem non nisi veræ Fidei adscribentes, eidem adscripturi, si sapius etiam ac pluries hæc phrasid obiterata Fidei documenta fuisset repetenda, operibus utur singularibus nunquam in hunc referendis censum, ut coram Deo ob ea Justus reputaretur, et si coram hominibus apta essent Fidem justificationem demonstrandi.

vid. Calov.
Commēt.
in Sen p.
53.

In vindiciis argumentorum, quibus evangelici perfectionem operum impugnant, locus in primis ex Psal. post 143. venit explicandus, cui dum ex August. *triplicem* adtingit sensum, in doctorem augustissimum injurius est, cum quæ in diversis operibus ad regii Psalms verba scripsit, non diversa sint, sed ad unum eundemq; pertineant sensum, & quidem sententiæ Evangelicorum minimè contrarium. Videamus breviter de singulis. In ipsa quidem enarratione homiletica hujus Psalms adplicat quidem hæc verba, *Non intres in iudicium cum servo tuo &c.* ad eos, de quibus testatur Apostolus, *quod ignorantes iustitiam Dei suam velint constituere*; sed in progressu sermonis mentem dicentis apertius indicare volens, ita eam expressit: *Non litigemus, nolo tecum habere causam, ut ego proponam meam iustitiam, Tu convincas iniquitatem meam. Quare hoc quoniam non justificabitur coram te omnis vivens. Omnis vivens, hic utiq; vivens, in carne vivens, moriturus vivens, natus homo ex hominibus vivens, de Adamo Adam vivens. Omnis itaq; vivens justificare se forte potest coram se, non coram te. Quomodo coram se? Sibi placens, tibi displicens. Coram te autem non justificabitur omnis vivens. Noli ergo intrare mecum in iudicium, Domine Deus! Quantumlibet rectus mihi videar, producis tu de tuo thesauro regulam; coaptas me ad eam, & pravus invenior.* Quis inde non videt Evangelicorum ex Augustini explicatione sententiam? In libro de *Perfectione iustitie*, ubi horum regii Psalms verborum meminit sanctus Doctor, nihil habet de peccatis *venialibus*, uti Bellarminus scribit, verum hoc observat, quod de hac vita sine intelligenda, adque illam Justitiæ perfectionem referenda, *quæ in hac vita non fit*, quod omnino ad Evangelicorum sententiam pertinet. Quæ præterea ex opere ad *Orosium* adduxit Bellarminus, cum in finem ut doceat, Justitiam hominis imperfectam dici in respectu Justitiæ Dei, facile potuisset sibi servare, si attendisset, aut attendere voluisset, Patrem augustissimum particula *si* conditionali usum, agentem videlicet, quod ex antecedenti Tractationi constat, de sensu verborum *Eliphazi* apud Jobum quibus & servis Dei & Angelis omnimodam videtur denegare puritatem & Justitiam, ac expresse scribentem: *Non pro auctoritate Divinâ istam sententiam recipendam esse existimo.* Qui postmodum quamvis dixit, non importunam sibi sententiam videri, alio tamen sensu noluit intellectam, quam si in comparatione Justitiæ Dei nec sancti in cælis Angeli esse dicatur iusti, posita nimirum conditione illa, quam minime habuit pro indubia, ut ex dictis est manifestum. Quidquid autem sit de hujus Pronuntiari ex ore *Eliphazi* veritate, circa quod diversa apud interpretes leguntur sententiæ, quas hic proximo enumerare vel discutere non vacat, ponatur, fuisse hanc de Justitia Angelorum opinionem Augustini categoricam ac sine omni conditione illimitatam, non video, quid causam Bellarmini possit juvare, quia potius, si ponderetur accuratius, non planè nullum Evangelicis contra *perfectam* hominum Justitiam suppeditat argumentum, ita ut ex ejusdem *Eliphazi*, & sic etiam Aug. mente liceat à majori ad minus sic concludere: Sine Angelis in cælis sancti, angelis nimirum apostatis oppositi, in cōparatione Justitiæ Dei dicuntur iusti, videlicet *perfectè*, ut nullo unquam peccato Deum creatorem ostenderint, in constanti sanctitate eidem semper inservientes; quanto minus *perfectè* iusti poterūt dici Adami & Evigenæ, qui non solum labis hereditariæ reatū à primo Cōceptionis momento habent, sed etiā post gratiæ Regenerationis & Justificationis Beneficiū tot actualia perpetrant peccata ut ipsimet eorum inire numerū nequeant, sed prævio Davide ignotorum quoque peccatorum veniam à Dei misericordiā rogare cogantur.

64. 15.

vid. Walth.
Cent.
Misc. p.
524.

Quam necessarîe quam providenter & salubriter admonemur, quod peccatores simus, qui pro peccatis rogare compellimur, ut, dum indulgentia de Deo petitur, Conscientia sua animus recordetur, ne quis sibi quasi innocens placeat, & se plus extollendo pereat, instruitur & docetur, se peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis jubetur orare.

Super jam adhuc sunt ea Augustini testimonia, numero tria, quod imperfectionem Justitiæ in hac vita aliquanto disertius probant, & ita quidem, ut, quamvis conatus sit Bellarminus, ea Evangelicis eripere, nihil tamen invenerit, quo splendori Veritatis potuerit nebulas objicere. Primum certè ex opere Epistolarum tam perspicuum est, ut coactus fuerit agnoscere Bellarminus, Augustinum in eo imperfectionem & defectum, qui in nobis & ratione Concupiscentiæ, *largo quodam modo vitium & peccatum* appellare. Falsus fortè etiam esset peccatum propriè dictum, si sequentia in laudato Augustini loco attendisset verba, quæ immediate subjunguntur: *Ex quo visio non justificabitur in conspectu Dei omnis vivens; propter quod vitium, si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmet ipsos seducimus, & Veritas in nobis non est. Propter quod etiam, quantumlibet profecerimus, necessarium est nobis dicere, Dimitte nobis debita nostra, &c.* Talia enim hæc sunt, quæ faciliè ambages Bellarmini possunt præscindere, nisi ipsum quoque Spiritum Sanctum per Prophetas & Apostolos loquentem, ut & Orationis Domini- cæ Authorem & Dictatorem Christum, quorum testimoniis usus & Augustinus, *impropiè* peccato vocabulum locis citatis usurpasse velimus dicere, quod an fieri possit vel debeat, videant ii, quibus incumbit sollicitos esse de eo quam maxime, ne *impropiè* vocabulis adferatur sensus, ubi proprius per analogiam Fidei in locis Scripturæ parallelis manifesta, ac sine ejus læsione potest & debet habere locum. Quæ præter id ex libro sæpè hæcenus citato de *Perfectione Justitiæ*, quin & ex opere de *Spiritu & Litera*, non absque Lectoris fastidio, ad hujus testimonii ex omni parte clarissimi elusionem inculcavit Bellarminus, suis jam locis acceperunt responsum. Secundum quoque Testimonium vix paritur, ut quidquam excipiat, cum laudabili etiam vitæ Misericordiam statuit necessariam. Quidquid enim de bonis operibus *Monica*, Marris Augustini inspergit Bellarminus, quorum causâ Deo gratias agit, simul imperfectionis arguitur per ea, propter quæ veniam à Deo petit, ut ad eodè unum per aliud sit temperandum. Tertium adhuc clariuserit, si addantur ea, quæ immediate sequuntur, ubi potè Doctor augustissimus suam ita explicavit Mentem: *Tunc & secundum hanc infirmitatem pro suo modulo perfecta ista parva Justitia, quando etiam, quid sibi desit, intelligit. Ideoq; Apostolus perfectum & imperfectum se dicit. Imperfectum scilicet cogitando, quantum sibi desit ad Justitiam, cujus plenitudinem adhuc esurit & sitit; Perfectum autem, quod & suam imperfectionem confiteri non erubescit, & ut perveniat, bene procedit, sicut dicere possumus, perfectum esse viatorem, cujus bene promoveatur accessio, quamvis non perficiatur intentio, nisi facta fuerit perventio.* Imò adhuc magis patet, Patrem sanctum Evangelicis consentire, ubi ea accuratius ponderantur, quæ Bellarminus ex eodem opere, ubi legantur antecedentia, contra semet ipsum adduxit, in quibus etiam Justitiam fidelium vocavit *veram & perfectam*, limitavit tamen *pro vitæ hujus capacitate*, quod alibi etiam non semel ab ipso factum. Verborum è libro de *Correptione & Gratia* sensus erit manifestus per ea, quæ nunc sequenti Controversia adducentur.

LIBRI QUINTI CAPUT TERTIUM & seqq.

D E

BONORUM OPERUM MERITIS.

Eodem quo hæcenus ordine procedit Bellarminus, ut prius suam thesin firmet partim Scripturæ dictis, partim testimoniis Patrum, post demùm ad ea respondeat, quæ vel ex Scriptura, vel ex Patribus in contrarium ab adversariis solent adduci. Primum verò argumentum sumit ab iis Scripturæ locis, ubi Vita æterna videtur vocari *Aerces*, inter quæ refert *Denarium* è Parabola *Vinitoria vespertinum*, per quem significari *Vitam æternam*, communi consensu Patres dicit docere, ac inter illos Augustinum in libro de sancta virginitate. Secundum ab iis deducit, in quibus habetur, *cap. 26.* præmium cœleste dari hominibus *secundum mensuram & proportionem operum & laboris*; undè putat evidenter colligi, in præmio illo conferendo non haberi rationem solius promissionis, vel liberalitatis, vel Indulgentiæ Dei, *sed etiam dignitatis & efficaciæ ipso: unoperum.* Ad quæ quia responderi monuit, danda quidem esse præmia in hac

liiii

vita